

Uchwała z dnia 6 września 2006 r.

III SPZP 2/06

Przewodniczący SSN Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Zbigniew Hajn, Zbigniew Myszka.

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 6 września 2006 r. sprawy ze skargi Wandy K. na przewlekłość postępowania Sądu Okręgowego w Bydgoszczy [...] zagadnienia prawnego przekazanego przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku postanowieniem z dnia 1 czerwca 2006 r. [...]

„1. czy przepis art. 36 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167 poz. 1398) stanowi zamknięty katalog środków zaskarżenia, od których ubezpieczony jest zobowiązany do uiszczenia opłaty podstawowej i czy nie przysługuje w myśl ust. 2 art. 100 tej ustawy możliwość zwolnienia od jej uiszczenia?

2. czy istnieje możliwość zwolnienia ubezpieczonego od opłaty stałej od skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, o której mowa w art. 17 ustawy z dnia 17.06.2004 r. (Dz.U. Nr 179 poz. 1843)? Jeżeli nie, to czy opłatą podstawową, o której mowa w art. 100 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych jest opłata podstawowa określona w art. 36 tej ustawy czy też opłata stała określona w art. 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. ?”

p o d j ą ł uchwałę:

Skarga na naruszenie prawa do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki wniesiona przez ubezpieczonego w sprawie odwołania rozpoznawanego przez Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych jest wolna od opłat (art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, Dz.U. Nr 167, poz. 1398).

Uzasadnienie

Rozpatrywane zagadnienie prawne zostało przedstawione Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia w trybie art. 390 § 1 k.p.c. przez Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Gdańsku, który rozpoznaje apelację ubezpieczonej Wandy K. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Bydgoszczy z dnia 14 kwietnia 2005 r. oddalającego odwołanie ubezpieczonej od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w B. w sprawie przyznania emerytury. W toku trwającego postępowania apelacyjnego w dniu 13 kwietnia 2006 r. ubezpieczona złożyła skargę na przewlekłość postępowania sądowego w trybie przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki (Dz.U. Nr 179, poz. 1843). Sąd Apelacyjny działający, jak należy przyjąć w ramach postępowania apelacyjnego, skoro postępowanie ze skargi na przewlekłość postępowania jest postępowaniem incydentalnym, w sprawie której dotyczą zarzuty skargi (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2004 r., III SPP 42/04), rozpoznając wniosek skarżącej o zwolnienie jej od opłaty od skargi, do której uiszczenia w kwocie 30 zł na podstawie art. 36 ustawy o kosztach sądowych ubezpieczona została wezwana - uznał, że wyłoniło się zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości.

Zagadnienie to, w postanowieniu Sądu Apelacyjnego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 1 czerwca 2006 r. zostało sformułowane w dwóch pytaniach: 1) czy przepis art. 36 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398) stanowi zamknięty katalog środków zaskarżenia, od których ubezpieczony jest zobowiązany do uiszczenia opłaty podstawowej i czy nie przysługuje w myśl ust. 2 art. 100 tej ustawy możliwość zwolnienia od jej uiszczenia ? 2) czy istnieje możliwość zwolnienia ubezpieczonego od opłaty stałej od skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, o której mowa w art. 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U. Nr 179, poz. 1843)? Jeżeli nie, to czy opłatą podstawową o której mowa w art. 100 ust. 2 ustawy o kosztach sądowych jest opłata podstawowa określona w art. 36 tej ustawy, czy też opłata stała określona w art. 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r.?

W uzasadnieniu powyższego postanowienia wskazano na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2005 r., III SPP 109/04, stwierdzającą, że skarga strony na naruszenie prawa do rozpoznania bez nieuzasadnionej zwłoki sprawy o roszczenia pracownika ze stosunku pracy jest wolna od opłaty stałej (100 zł), o której jest mowa w art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. Stanowisko przyjęto na tle art. 263 § 1 k.p., któremu, jako przepisowi szczególnemu (*lex specialis*) przyznano pierwszeństwo przed art. 17 ust. 1 ustawy z 17 czerwca 2004 r. Tymczasem z dniem 1 kwietnia 2006 r. weszła w życie ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.), która w art. 127 uchyliła art. 263 k.p. W rozdziale 3 tej ustawy został uregulowany zakres opłat w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych. Przepis art. 36 stanowi, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych i w sprawach odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 zł wyłącznie od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Na tle tego przepisu - według Sądu Apelacyjnego - pojawia się zagadnienie - czy przepis ten określa zamknięty katalog środków zaskarżenia, od których ubezpieczony jest zobowiązany do uiszczenia opłaty oraz czy istnieje możliwość uzyskania zwolnienia od tej opłaty, czy też w myśl ust. 2 art. 100 ustawy o kosztach taka możliwość nie przysługuje. Na podstawie art. 100 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych strona w całości zwolniona od kosztów sądowych z mocy ustawy nie uiszcza opłat sądowych i nie ponosi wydatków, które obciążają tymczasowo Skarb Państwa. Z kolei ust. 2 wskazanego przepisu stanowi, że Sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w całości. Strona, której sąd przyznał całkowite zwolnienie od kosztów sądowych, ma obowiązek uiścić opłatę podstawową, o której mowa w art. 14, od wszystkich pism podlegających opłacie, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

W rozpatrywanej sprawie w związku z wniesieniem skargi na przewlekłość postępowania powstaje zagadnienie, w jakiej wysokości ubezpieczony wnoszący skargę winien uiścić opłatę; czy zgodnie z art. 36 ustawy o kosztach w kwocie 30 zł uwzględniając przepis art. 8 ust. 2 ustawy o skardze na przewlekłość (stosując odpowiednio przepisy o postępowaniu zażaleniowym), czy też opłatę określoną w art. 17 ust. 1 ustawy o skardze na przewlekłość w wysokości 100 zł? Ponadto, czy od uiszczenia opłaty sądowej od skargi na przewlekłość przysługuje zwolnienie?

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W powołanej wyżej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 16 listopada 2004 r., III SPP 42/04 (OSNP 2005 nr 5, poz. 71), znajduje się przekonujące wyjaśnienie charakteru prawnego postępowania ze skargi na przewlekłość postępowania, że postępowanie to nie toczy się w odrębnej sprawie, lecz jest częścią postępowania co do istoty sprawy. Jest w stosunku do sprawy zasadniczej, tej sprawy której skarga zarzuca przewlekłość, postępowaniem incydentalnym (wpadkowym). Wynika to przede wszystkim z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r., który stanowi podstawę dla stosowania do postępowania toczącego się na skutek skargi, przepisów o postępowaniu zażaleniowym obowiązujących w postępowaniu, którego skarga dotyczy. Postępowanie ze skargi na przewlekłość nie jest więc samodzielny postępowaniem, lecz środkiem przeciwdziałania przewlekłości postępowania w danej sprawie sądowej w trakcie jej biegu.

Postępowanie ze skargi na przewlekłość - jak w sprawie, w której powstało rozpatrywane zagadnienie prawne - jest częścią (incydentalnym postępowaniem) postępowania w sprawie wynikającej z odwołania ubezpieczonej od decyzji organu rentowego; jest elementem sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych. Inaczej mówiąc, w nawiązaniu do wskazanej przez Sąd Apelacyjny uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2005 r., III SPP 109/04, z identycznych powodów, dla których przyjęto w tej uchwale, że postępowanie w sprawie o roszczenia pracownika ze stosunku pracy nie traci takiego charakteru przez wniesienie skargi na przewlekłość postępowania - należy taką samą konsekwencję incydentalności skargi odnieść do postępowania w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych wynikającej z odwołania ubezpieczonej do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych.

Powyższe założenie jest fundamentem rozstrzygnięcia przedstawionych problemów z zakresu nowej ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Z art. 96 ust. 1 pkt 4 tej ustawy (ustawy z dnia 28 lipca 2005 r.) jasno wynika, że nie tylko pracownik wnoszący powództwo, ale i strona wnosząca odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych korzystają z ustawowego - z mocy tego przepisu - zwolnienia od kosztów sądowych (nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, z zastrzeżeniem art. 35 i 36). Pozostawiając na razie wyjaśnienie tych zastrzeżeń należy wskazać na art. 100 ust. 1 tej ustawy, który definiuje zwolnienie od kosztów z

mocy ustawy. Stosownie do tego przepisu nie może być wątpliwości co do tego, że strona zwolniona w całości od kosztów sądowych z mocy ustawy (a więc w szczególności pracownik i strona, o których mowa w art. 96 ust. 1 pkt 4) nie uiszcza opłat sądowych i nie ponosi wydatków, które obciążają tymczasowo Skarb Państwa.

Przechodząc do wzmiankowanych zastrzeżeń, które dla spraw z zakresu ubezpieczeń społecznych i spraw odwołań rozpoznawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych, zawiera art. 36 ustawy należy stwierdzić, że na podstawie tego przepisu pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 złotych, ale wyłącznie od wymienionych w tym przepisie czynności procesowych, to jest od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Tak więc zakres zwolnienia od kosztów sądowych z mocy ustawy w odniesieniu do spraw odwołań do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych jest określony w art. 100 ust. 1 i art. 36 ustawy, stosownie do których strona wnosząca odwołanie, w całej sprawie toczącej się w zakresie odwołania, a więc także z objęciem incydentalnego postępowania ze skargi na opieszałość sądu, nie uiszcza opłat sądowych, za wyjątkiem opłaty podstawowej w kwocie 30 złotych. Z kolei zakres pobierania opłaty podstawowej jest ograniczony do czynności wymienionych kazuistycznie i w katalogu zamkniętym. O „zamknięciu” listy czynności procesowych, od których - stosownie do art. 36 ustawy - pobiera się opłatę podstawową świadczy w sposób niebudzący wątpliwości interpretacyjnych brzmienie przepisu, w którym wymienienie przypadków pobierania opłaty podstawowej poprzedza słowo „wyłącznie”. Jednoznaczność tego słowa dodatkowo wzmacnia, omówione wyżej zdefiniowanie zwolnienia od kosztów sądowych z mocy ustawy (art. 100 ust. 1), jako zwolnienia w całości od uiszczenia opłat sądowych, do którego - na zasadzie wyjątku („zastrzeżenia” z art. 36 w związku z art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy) - wprowadzono tylko wyjątkowe ograniczenie. Opłata podstawowa, o której mowa w art. 36 ustawy jest - można powiedzieć - wyjątkową w dwóch aspektach. Po pierwsze jest wyjątkiem od zasady zwolnienia w całości od uiszczenia opłat sądowych. Po drugie ma ściśle określony zakres zastosowania.

Ustawa o kosztach sądowych w sprawach cywilnych z dnia 28 lipca 2005 r. została wydana już po wejściu w życie ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki, która - jak to wyżej wskazano - określiła postępowanie ze skargi jako część postępowania w sprawie, której skarga dotyczy. Brak w katalogu przypadków, w których pobiera się opłatę podstawową w sprawach odwołań rozpo-

znawanych przez sąd pracy i ubezpieczeń społecznych, wymienienia skargi, o której mowa w ustawie z dnia 17 czerwca 2004 r. oznacza, że ustawodawca tego przypadku nie wyłączył z zasady zwolnienia strony wnoszącej odwołanie w całości od uiszczenia opłat sądowych.

Jeżeli chodzi o drugie z pytań postawionych przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku, które dotyczy możliwości zwolnienia ubezpieczonego od opłaty stałej od skargi na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki, to odpowiedź na to pytanie staje się bezprzedmiotową, skoro wskazany w pytaniu art. 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r., nie ma zastosowania do strony, która - w myśl omówionego wyżej art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych - nie ma obowiązku uiszczenia kosztów sądowych, a więc nie jest obowiązana także do uiszczenia opłaty, którą w innych sprawach pobiera się od skargi.

W powoływanej uchwale Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2005 r., III SPP 109/04, wskazuje się na wyłączenie w sprawie ze stosunku pracy art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. ze względu na art. 263 § 1 k.p. będący przepisem *lex specialis*. Dokładnie te same względy przemawiają za zastosowaniem art. 96 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w odniesieniu do strony wnoszącej odwołanie do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych - jako przepisu szczególnego, wyłączającego w tym zakresie zastosowanie art. 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r.

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne jak w uchwale.

=====